

Fig. 1. Agerskov. Ydre, set fra sydøst.

V. M. 1953

AGERSKOV KIRKE

NØRRE-RANGSTRUP HERRED

Den anselige, til *S. Dionysius*¹ viede kirke har med undtagelse af tiden 1864—1920 altid hørt til Ribe stift. I middelalderen, hvor den i »Ribe 01demoder«s kirkelisten sættes til en afgift på 8 sk. engelsk, styredes den af ærkedegnen, men da dette embede 1652 knyttedes til bispedømmet, direkte af bispem. På reformationstiden ydede kirken en afgift på 4 sk. engelsk (jfr. Nustrup p. 642). Om de middelalderlige patronatsforhold vides intet, men ved reformationen blev hertugen (jfr. Aller p. 258) og 1580 kongen dens patron.

1898 fandt graveren på kirkegården ca. 20 mønter fra årene o. 1650, sikkert penge der var nedgravet netop i disse urolige krigsår. Mønterne blev solgt for 4 mk.².

Til kirken er knyttet flere *sagn*. Således skal tømmeret til kirken have vokset på Gammelsskov mark lidt nord for byen³. Et andet *sagn* giver en forklaring på navnet: på Galsted mark ligger en høj agervang, som kaldes Dohøj. På dette sted begyndte man at bygge en kirke, men hvad der tilførtes om dagen, forsvandt om natten og blev fundet på det sted, hvor kirken nu står, en ager lang fra Agerskov⁴. Desuden fortælles, at der på kirkegården står et hyldetræ, som den danske konge vilde binde sin hest ved, og så skulde Sønderjylland komme tilbage⁵. Christian X. har også været ved kirken, men var i bil; kongen gik dog hen til hylden.

Kirken ligger øst for byen og vestligt i det store sogn. Kirkegården, der 1872—73³ er udvidet mod øst og syd og planeret⁶, hegnes af stablede kampestensdiger. I øst og vest er der smedejernsporte, som vistnok er fra 1893⁶, mellem afbanede granitstolper, der på toppen bærer jernkors med årstallet 18—56; i nordvest en tilsvarende låge mellem ældre granitpiller og i syd en trælåge. En ny, nordre »stette« muredes 1699, og den østre repareredes; sidstnævnte blev nymuret og blytækt 1754⁷, og omkring 1775 nævnes denne og den vestre som nyopmurede med tralporte³; 1838 blev de tre indgangsporte udspækket⁸, f847 omtales kirkeporten som ruineret og i usømmelig stand⁷, og 1856 blev de to gamle, murede porte nedbrudt og erstattet med de nuværende, afbanede kampesten⁷.

†*Kirkeriste* rensedes 1696⁷.

En pæl til †*gabestok* tilhuggedes 1735, og en lås til et halsjern anskaffedes⁷.

På kirkegårdens nordøstre del, tæt uden for det 1873 udflyttede dige er der fundet rester af en *tegløvn*⁹.

Den romanske bygning bestod først af apsis, kor og skib, men de to første bygningsafsnit blev i overgangstiden erstattet med et langstrakt kor, som på nordsiden har et jævngammelt sakristi; foran skibets syddør er der et våbenhus og ved dets vestgavl et tårn, begge sengotiske; på tårnets nordside et trappehus fra renæssancen, og foran skibets norddør har der været et våbenhus, som blev nedrevet 1826. Orienteringen er omtrent solret.

Den stærkt omsatte, romanske bygning er opført af *granitkvadre* på en attisk profileret sokkel (p. 257, fig. 36—38); kvadermaterialet i skibet er af mådelig kvalitet. Sokkelkvadre og andre kvadre fra †*apsis* og †*kor* er genanvendt i det unggotiske kor og forinden i våbenhuset; i sidstnævntes østvæg er der i en dobbeltblænding benyttet en granitsøjle (sml. fig. 4), hvis base og skaft sikkert stammer fra en af skibets døre (sml. nedenfor), mens kapitælet, der er beregnet for en cirka 7 cm fremspringende halvsøjle, må stamme fra en dekorativ udsmykning, antagelig på apsidens. Kapitælet er af granit, 28 cm højt, 29 cm bredt foroven, af trapezform, med halsring, høje palmetblade på siderne og en båndfletning på abakus, og hvis formodningen om dens tidligere plads er rigtig, må man skønne, at apsidens har været smykket med tre, fem eller syv rundbuede blændinger, adskilt af halvsøjler (sml. f. eks. Hygum p. 744); ingen af de synlige sokkelkvadre fra apsidens har forlæg for halvsøjler, men det kan skyldes, at der har været et ekstra sokkelskifte.

Et glat, halvcirkulært granittympanon på 79 cm.s bredde, der ligger som trinsten mellem det nuværende kor og sakristiet, kan stamme fra en præstedør i det forsvundne kor. Triumfmurens taggavl af rå kampesten i skifter er kun ført op til korets taglinie (der sikkert er identisk med det romanske kors), og i denne forbindelse skal det nævnes, at man i den store, øvre del af skibets

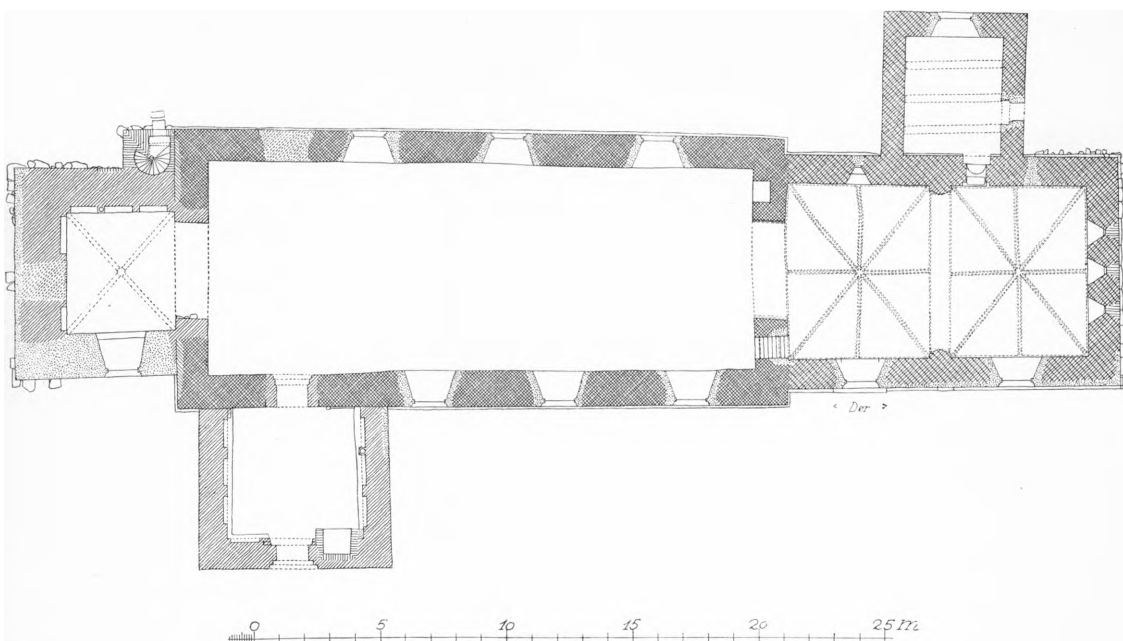

Fig. 2. Agerskov. Plan. 1:300. Målt af Erik Hansen 1953.

nordmur, tre—fire meter fra østhjørnet, sporer en fortanding i murværket, og at skibets murremme netop er stødt sammen i en tilsvarende afstand fra hjørnerne; disse forhold tyder på, at der har været en standsning i byggearbejdet, efter at apsis og kor var fuldført.

Det romanske skibs mure, hvis højde er ca. 6,25 meter, har ingen spor efter oprindelige vinduer. Derimod er syddøren, der synes at have været en *to-søjleportal* (Mackeprang: Portaler, p. 67, 69), bevaret om end forvansket udvendig i gotisk tid ved udmuring af de dybe false, hvori søjlerne har stået; selve den usædvanlig høje og brede lysning (242×122 cm) er uændret med tærskel- og karmsten samt glat tympanon af granit, og over våbenhusloftet ses det faldede stik af krumhugne kilesten omkring tympanet. Portalens udvendige bredde er ca. 210 cm, hvilket omtrent svarer til den nordre, der nu kun spores ved et brud i soklen, hvis profil er forkrøbbet omkring hjørnerne; til en af disse portaler skal man sikkert henhøre det nævnte 90 cm lange søjleskaft og basen fra våbenhuset samt et par andre søjletromler, den ene indmuret nederst i skibets sydmur, lidt øst for den nuværende dør, den anden, der er knap 120 cm lang, anvendt mellem to blændinger i tårnummets nordvæg; søjletromlerne har samme diameter, 18 cm, og basen, der er attisk, med hjørneknopper, svarer hertil.

Den brede, runde triumfbue har profilerede kragbånd (p. 257, fig. 11, svarende til Hygum), og den flankeres af rundbuede, ca. 195 cm høje sidealter-

nicher med retkantet tværsnit og hævet ca. 60 cm over nuværende gulv; den nordre er bevaret, men tilmuret forneden, den søndre er omdannet til prædikestolsopgang. Skibet, der måske har været tvedelt, har haft bjælkeloft med brædder oven på bjælkerne (sml. p. 871). Ang. skibets vestgavl, se nedenfor.

Ændringer og tilføjelser. Skibets vestre taggavl, der er delvis bevaret, af munkesten i munkeskifte (29,5—30 × 13,5—14,5 × 9—10, 10 skifter = 110 cm), kan være senromansk og samtidig med skibet ligesom forhøjelsen med munkesten på triumfgavlen, men begge dele kan også skyldes senere ændringer. Murværket i vestgavlen, der bærer spor af et tyndt pudslag, har rester af en dekoration; nogle skifter over gavlens fodlinie er der to savskifter adskilt af et glat skifte, og syv skifter derover følger en fire skifter høj trappefrise, der ligesom gavlens øvre del er kraget 5 cm frem; under frisen er der en tre skifter høj lyssprække til skibets loft.

Skibets syddør er som nævnt omdannet udvendig i gotisk tid; bredden her formindskedes med 80 cm ved udmuring af portalens sidefalse, og i den frie del af kilestensstikket blev der indføjet to ekstra false af munkesten, således at døren blev høj og smal med falset stik.

Det *senromansk-unggotiske kor* og det jævngamle sakristi er af munkesten i munkeskifte (27—28,5 × 12—13 × 8,5—9, 10 skifter = 98—99 cm) med genanvendte kvadre forneden. Korets øst- og sydside har sokkel af de profilerede kvadre, nordsiden af retkantede, mens sakristiet har bindig sokkel. I korets østmur er der en gruppe på tre høje, lancetformede vinduer (sml. fig. 3), der er tilmuret udvendig, hvor de har prydskitte af løbere langs de spidsbuede stik; de har stærkt smigede inderkarme, ringe lysningsbredde, 25 cm, og skrå sål; det midterste vindue er ca. 355 cm højt udvendig, de andre ca. 275, og de er anbragt 145 cm over soklen; bredden er ens udvendig, 68—70 cm, og indvendig, 108—110. I korets nordmur er der to tilsvarende vinduer (fig. 6), anbragt på hver sin side af sakristiet; de er begge 50 cm brede udvendig, og det vestre svarer i øvrigt til østmurens sidevinduer, men det er anbragt lidt højere oppe, og indvendig på sålens øvre del er der en lille bæk eller platform, som snarest er en senere tilføjelse for anbringelse af en eller anden løsgenstand. Det østre af nordmurens to vinduer er fire skifter lavere end det vestre og indvendig kun ca. 75 cm bredt. I sydmurens vestre del synes der at have været en præstedør, som dels spores ved brud i soklen, dels ved inderfalsene. Korets langmure har kvartrund gesims af rulskiftestiliede sten, og taggavlen har altid været glat med synlig spærfoð; antagelig har det oprindelige gavlspar ligesom det nuværende haft højsiddende hanebånd med brandstang.

Rummet dækkes af to med murene samtidige, otte-ribbede krydshvælv, der er helsten tykke; den spidse, to-og-en-halv stens gjordbue hviler på lave vægpiller med brede halvsøjler og profilerede kragbånd, to kvartstave, og diagonal-

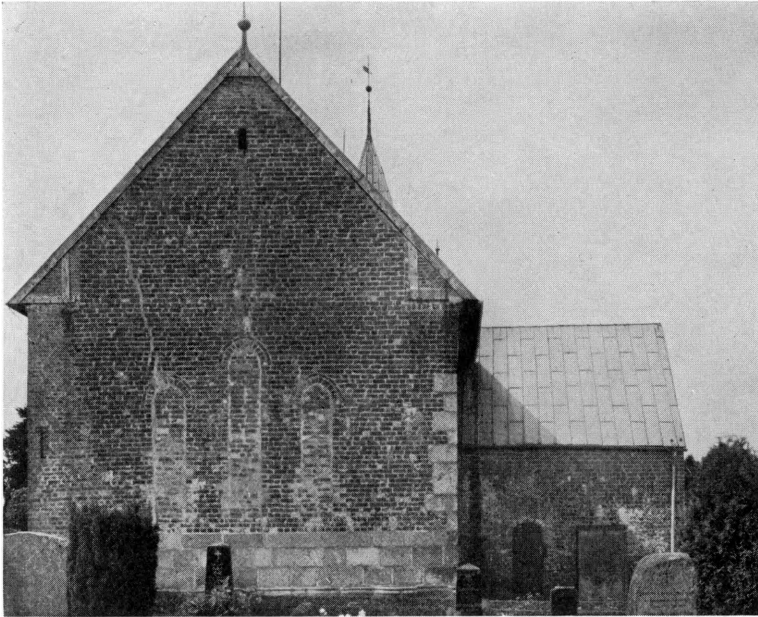

Fig. 3. Agerskov. Kor og sakristi set fra øst.

V. M. 1953

ribberne, som har trekløverprofil, udgår fra tværstillede løbere (den sydvestre er ødelagt af prædikestolsopgangen); overalt er kappernes spidse fødselslinier markeret af en svagt fremspringende kvartrundstav; hvælvenes oversider har form som en tilspidset kube; lav lommeudmuring. I korets nordvæg er der en lille spidsbuet, lavtsiddende, tilmuret blænding. Mellem kor og sakristi findes en falset dør, der sikkert har haft fladbuet lysning, under rundbuet spejl i syd og fladbuet i nord, men ved korgulvets hævnning er lysningsstikket borthugget.

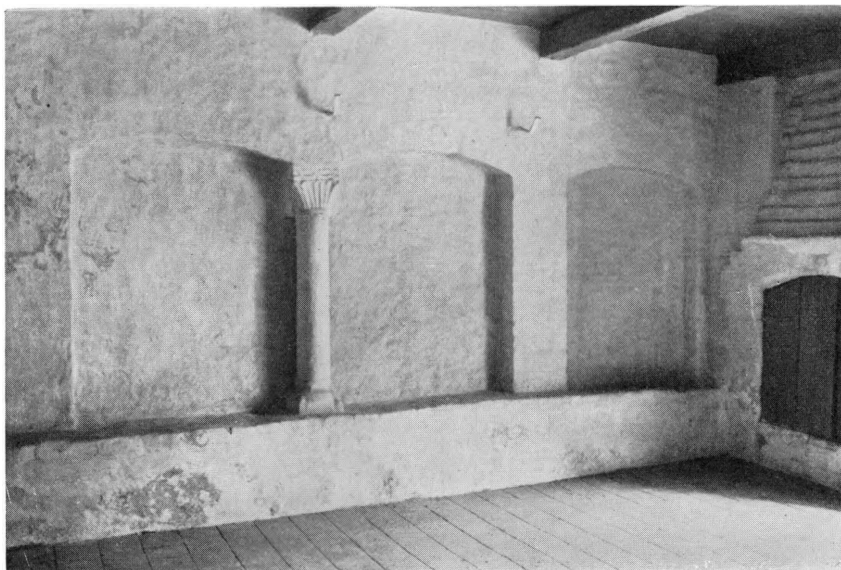
Fortandinger på nordsiden af koret viser tydeligt, at *sakristiet* var planlagt ved korets opførelse; der er både afsat fortandinger for dets flankemure og for dets spidsbuede, halvsten tykke tøndehvælving med spidse helstens gjordbuer og lommeudmuringer. Taggavlen er glat som korets. — Sakristiet kaldes i en præsteindberetning fra o. 1765 for et capell (sml. †nordre våbenhus).

Søndre våbenhus og tårnet, der begge er af munkesten i munkeskifte (våbenhusets gavl dog i polsk skifte) og sengotiske, er omtrent samtidige at dømme efter den ensartede udformning med vægblændinger; i dem begge er der genanvendt granitmateriale dels fra apsis og kor, dels fra skibets døre. Hver af våbenhusets flankemure har tre blændinger, de vestre spidse, de østre fladbuede, og de to nordligste i øst er adskilt af den tidligere omtalte granitsøjle med hjørneknopbase og bladkapitæl fra en halvsojle. Den rundbuede og falsede våbenhusdør, der indvendig har fladbuet spejl og huller for stængebom, flankeres i vest af en fladbuet niche, i øst af en yngre kamin, der har medført

delvis tilmuring af det ene bomhul. Våbenhusets taggavl er delvis ommuret 1694—95, da tagværket omsattes⁷, og gavlspidsen af flensborgsten stammer fra 1838⁸. *Kaminen* (sml. fig. 4), hvis skorsten er i forbandt med begge gavlommuringerne, er fra renæssancetiden; vangerne er profileret med vekslende hulkel og kvartrundstav, åbningen er fladbuet og kappen aftrappet over et hulkelfileret skifte; skorstenspibens øvre ende er fjernet i ny tid.

Tårnet, der er af Tørninglen-type med et spir fra 1786, er stærkt skalmuret i vest og næsten helt ommuret i syd. Tårnrummet, som har stået i forbindelse med skibet gennem en spidsbuet, nu blændet arkade, har i nord tre helsten dybe, fladbuede spareblændinger, de to vestligste adskilt af en granitøjle (sml. sydportalen p. 867) med rå tildannet base og kapitæl af teglsten; i syd har der været lignende blændinger, men de er delvis ødelagt af et nyere vindue og tilmuret; vestvæggen har to tilsvarende (den søndre smallere end den nordre), som flankerer en tilmuret dør, der kan være oprindelig eller hugget gennem en tredie blænding; i tilmuringen er der en lille, blændet, fladbuet niche. Tårnrummet har stået med fladt loft en tid, og ved den senere hvælvslagning blev den nedre del af tårnrummets fladbuede vinduer i nord og vest (sikkert også i den gamle sydmur) dækket, således at de nu kun ses over hvælvingen; lidt over vinduerne ligger der et bjælkelag (nu af fyr og genanvendt egetømmer, sml. ndf.), og i vestmuren er der en rille for bræddegulv. Mellemstokværket har også blændinger, i nord en halvanden sten dyb spidsbue med fladbuet, falsat lysåbning, i vest rester af to tilsvarende, der er delvis ødelagt og tilmuret i renæssancetiden, men dog således at der midt i hver stadig er en lille, senere blændet lysåbning, der nogenlunde svarer til den nordre. Klokkestokværket har til hver side to indvendig falsede glamhuller, hvoraf kun de østre og nordre er uændrede. Mellem de to østre er en mindre fladbuet, nu tilmuret åbning, der måske har været beregnet som indgang til skibets loft; men den kan kun have været aktuel, hvis skibet var blevet hvælvet og tagrejsningen hævet, thi nu rager stikket op over tagryggen. Tårnets gavle i nord og øst har i fodlinien dobbelt savskifte, derover en række bomhuller og et blændingsbånd, det østre delt af lodrette stave, og tre stigende, spidsbuede højblændinger, flankeret af rektangulære, korsdelte blændinger og kronet af savskiftestumper; gavldekorationerne i syd og vest er omdannet ved skalmuringerne, og samtidig er der opsat jernankre med årstallene 1846 og 1842. Det oprindelige spir, hvis konge ligger som ankerbjælke over hvælvingen, blev helt ombygget 1786 (sml. p. 872)¹⁰.

Tårnets hvælving og *trappehuset* er begge opført i renæssancetiden, af munkesten, der for trappens vedkommende er muret i krydsskifte. Hvælvet hviler på indhuggede vederlag og retkantede, 16 cm brede ribber, der mødes om en rund slutsten; oversiden er ikke forskellig fra en sengotisk hvælving. Trappehuset

E. M. 1953

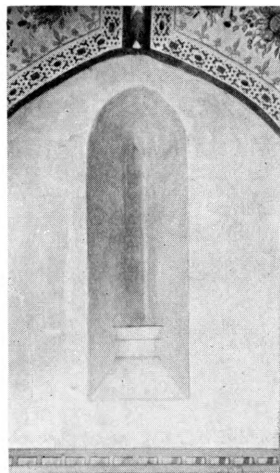
Fig. 4. Agerskov. Våbenhusets østvæg (p. 869) med søjle; skaft og base sandsynligvis fra en af skibets døre (p. 867), kapitælet fra tapsis (p. 866).

har fladbuget underdør, rund spindel, skakt af løbere, loft af udkragede, vandrette skifter og en fladbuget overdør, som er brudt gennem tårnmuren. Over underdøren er der en blænding af form som et korset kors og i vest en rektangulær glug under en cirkelglug.

Et *†nordre våbenhus*, der nævnes første gang i regnskaberne 1695⁷, må være identisk med et kapel »til et Kalke Rom« (præsteindb.)¹¹, eftersom det 1711 og senere var materialhus (rtk.); det skal ifølge kaldsbogen være nedrevet 1826.

Karnhuset, der er omtalt 1743, må være et af de to våbenhuse, og »nørskriftes« 1756⁷ må gælde nordre våbenhus eller undtagelsesvis sakristiet.

Tagværkerne. Skibets ældste bjælkelag er næsten intakt, og de svære egebjælker, der har spor efter påbladede, romanske spær, hviler flere steder på de gamle murremme; de lange bjælker er alle samlet på midten med et skråt blad og fire nagler; hvis disse samlinger er oprindelige, hvad der synes at være tilfældet, må bjælkerne have været understøttet af en drager midt hen under skibets loft, og denne må vel have hvilet på stolper, der har tvedelt rummet; nu ligger der en drager på et ankerbjælkelag, der 1850⁷ eller før er indlagt en halv meter under det gamle bjælkelag; tre af ankrene er gamle pulpiturbjælker (sml. p. 882), som måske er indlagt 1890, da loftet fornyedes⁶. Skibets spærfag, af spinkelt, bomkantet og usædvanlig stærkt vredet eg, med eet lag hanebånd, kan måske være eftermiddelalderlige og i så fald fra 1686¹², korets og sakristiets, ligeledes af spinkelt, savskåret eg og med to lag hanebånd, er sam-

V. M. 1953

Fig. 5—6. Agerskov. Kalkmalerier i korets vesthvælv (p. 872) og Korets nordvindue (p. 868).

tidige med de respektive bygningsafsnit. Tårnspiret fra 1786 indeholder rester af den første spirkonstruktion, bl.a. spærfagene over nord- og østgavlen, og fra denne stammer også den smukt forarbejdede konge, der er genbenyttet som ankerbjælke over tårnhvælvingen; suppleringsstømmeret fra 1786 er meget kraftigt egetømmer.

Kirken står nu i blank mur med hvidtede vindueskarme og et bånd under tagskægget, men overalt på fugernes cementudspækning er der spor efter afstregede fuger. Korets sydmur og den vestre ende af skibets nordmur er om-sat ved en restaurering 1856—58 (jernankre i nord), fra hvilken de nuværende, rundbuede støbejernsvinduer med kulørt glas også stammer⁷. Hele kirken er tækket med bly, men 1711 havde [†]nordre våbenhus og østsiden af søndre våbenhus tegltag (rtk.). Korets vægge er gule, hvælvene dækket af kalkmale-rier (sml. nedenfor), og resten er hvidtet. Våbenhusets bjælkeloft er gråmalet ligesom det listeinddelte loft fra 1850 på undersiden af skibets ankerbjælkelag⁷. Kor og sakristi har bræddegulv, våbenhuset gule fliser, skib og tårn moderne munkesten.

Vindfløjen på spiret har udstanset årstal 1706⁷, der ved en senere påsvejset plade er rettet til 1786, det år spiret blev ombygget (kaldsbog).

[†]*Solure*. 1742 betaltes for anstrygning, 1762 for en ny solskive og 1801 atter for anstrygning⁷.

KALKMALERIER

Korets to hvælvinger er helt dekoreret med renæssancemalerier (fig. 5), der ifølge præsteindberetningen skal stamme fra 1632. Ribberne har sparremønster i rødt, blåt og hvidt, og kappernes udsmykning er holdt i de samme farver

Fig. 7. Agerskov. Indre, set mod øst.

V. M. 1953

plus gult. Længs ribberne og på gjordbuens underside er der skablonmønstre og på buens sider kartoucheflige. I østhvælvets fire østkapper er evangelistsymbolerne afbildet, anbragt i hver sin renæssancekartouche under en lille baldakin og med frugtklaser ophængt forneden i kartoucherne, og i hver af de øvrige tolv kapper er der billeder i tilsvarende indramning af navngivne apostle: Paulus, Petrus, Matthæus, Andreas, Judas Thadæus, Jacobus Major, Simon, Johannes, Jacobus Minor, Phillipus, Thomas og Bartholomæus. 1862 blev »noget malet i hvælvingerne« af maler Ferslev⁷, og 1887 blev kalkmalerierne »restituerede« af maler og fotograf Schnittger, Slesvig⁶.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret af granitkvadre nu overpudset, 114 cm højt, 182 cm bredt og 124 cm dybt, stående ca. 125 cm fra korets østvæg og med en 19,5 cm tyk påmuring på bagsiden mellem altertavlens støttebjælker. 1663 beklædtes alteret med fyrredeller¹².

Altertavle (fig. 9) i renæssance, med malet stifterindskrift og årstal 1597, ændret under Frederik IV. og forsynet med nye malerier 1763, af typen med »løse« sidestykker. Storstykket, der er bredere, end det er højt, har til siderne

Fig. 8. Agerkov. Indre, set mod vest.

V. M. 1953

smalfyldinger bag frie, korintiske søjler med høje prydbælter, hvis sirlige beslagværksornamenter med vædderhoveder omslutter en stiv hermefigur; sidestykkerne nøjes med tilsvarende, men kortere halvsøjler. Ved tavlens omdannelse er den kvartrunde, beslagværksprydede gesimsbjælke for postamentet flyttet ned under dette, og de svungne postamentfremspring med løvehoveder hviler nu på den i stedet for at bære den. Storfeltet har æggestavramme. Sidestykkerne har gesims, men mangler postamentfelt; underlisten, der viser taphuller efter forsvundne hængestykker, har nu en række ovaler trukket på et bånd; de har sikkert tidligere været forsynet med aflange, pålmede bosser, som søjlernes postamentfremspring. De rigt udformede hængespir under søjlefremspringene står nu løst ved siden af storstykkets postamentfremspring. De udsavede vinger er fra 1763. Sidefelterne indrammes af profilrammer. Topstykkerne er udsavede og gennembrudte kartoucher med herme flankeret arkade. Over storstykket rejser hovedtopstykket sig som en selvstændig lille tavle, med tvedelt postament, storstykke med omvendte balustersøjler, gesims, topstykke og vinger af kartoucheform og øverst en lille segmentgavl over frise, kronet af Frederik IV.s nu lidt defekte navnetræk.

Tavlen står nu med en staffering overvejende i røde og blå farver, søjlerne dog hvide med grålige, lidt forgyldte kapitæler og prydbælter. Frise- og postamentfelter er sorte med forgyldte indskrifter, de oprindelige med versaler, de senere med versaler eller fraktur; i topstykkets postamentfelt (næppe helt rig-

Fig. 9. Agerskov. Altertavle 1597, ændret og suppleret 1763 (p. 873).

V. M. 1953

tigt opmalet): »M. Erasmus Heidmann archidiaconus prowst tho — / Gades ehren disse taffel setten laaten 1597«. I storstykkets frise: »Nobilissimo episcopo ripensi d(omi)no mag: Laurentio Thura / Præpositi et pastore d(omi)no Christiano Otthonis Riesæo« (»den højærværdige biskop i Ribe, hr. magister L. T., provst og sognepræst hr. Christian Ottesen Riese«). I sidestykkernes frisefelter læses: »Gloria in excelsis deo«, hvis store, men dårligt fyldende versaler næppe kan være oprindelige. Bag på altertavlen er med hvidt malet en mængde navne og årstal, hvoraf det ældste er 1635, endvidere læses: »Fran-

ciscus Johannis Ripensis Anno Domino 1637 Die 11 july« etc. Nyere er frakturindskriften i storstykkets postamentfelt: »Men dette er det evige liv, etc. Joh. 17 v. 3«. I storvingernes medailloner står med versaler på sort bund: »Renovata 1763«, henvisende til den renovering og maling af altertavlen, som mester Anders Nielsen Windfeld fra Farup³ ifølge regnskaberne for 1762 foretog i 82 dage, hvorfor han fik kosten og 108 mk. 1.7. Arbejdet har omfattet opmaling af tavlen, nymaling af vingerne med blå-hvid farve og fem malerier. I storstykket, Kristus på korset mellem to grupper; til venstre står Johannes og Maria og en ung, barhovedet kvinde, alle i fyldige draperier; ved korsets fod knæler Maria Magdalene med armene om Kristi ene ben; to kvinder nærmer sig fra baggrunden til højre; dystre og forrevne skyer råder her. I sidefeltet mod nord ses den knælende, bedende Kristus i Gethsemane, bestrålet af lyset, der omgiver en forgyldt kalk i skyerne; i baggrunden til højre de sovende apostle; mod syd Isaks ofring; i sidefelternes topstykker forestiller malerierne gravlæggelsen mod nord og opstandelsen mod syd; i storfeltets topstykke himmelfarten. Farverne er varme og livlige, personerne er iklædt røde, blå, grå og brune dragter.

Af en gotisk *†fløjaltertavle* fra o. 1450—75 er bevaret to figurgrupper (fig. 10—11), den »gode« og den »onde« side fra midtfeltets Golgathagruppe. Den ene, 72 cm høje gruppe, omfatter fem personer; Johannes støtter midtfiguren, den segnende Maria; til højre for Maria står Maria Magdalene med foldede hænder; hun har et turbanagtigt hovedtøj, der er bundet ned om hagen; ved ørerne ligger håret pudeagtigt. Imellem de to Mariaer ses den blinde Longinus med opbræmmet hat og langt, krøllet hår; bag ham står den tredje Maria med glat hovedklæde. — Den anden, 70 cm høje figurgruppe, omfatter fire personer, den langhårede og -skæggede høvedsmand, der med venstre hånd holder op i overkjortelen (den pegende højre er afbrækket), og en kriger med skjold, stående halvt med ryggen til; mellem dem en skaldet, tungerækkende knægt og manden med eddikespanden. Figurernes holdning er rolig, lidt stiv; der er noget blidt og yndefuldt over Marias segnende stilling, men hendes og Johannes' sorg er ellers blot karakteriseret ved deres hængende mundvige. Alle har spidse sko. Bag den hvide farve, som figurerne nu står med, skelnes en ældre, men ikke oprindelig bemaling. I nordre sidealterniche.

Omtrent samtidig er en stående, kronet **helgeninde*; den 94,5 cm høje figur bærer over det bølgede hår, der falder i lange slangekrøller på hver side af skuldrene, en krone, hvori ses tapper til de nu forsvundne korsblomster. Over kjolen med de lange, lige folder bærer hun en kappe holdt sammen foran af et spænde; den ene kappeflig er lagt over højre arm. Under kjolen ses en spids sko; højre underarm og en del af venstre hånd mangler. Nu i Flensborg Kunstgewerbemuseum (nr. 4016).

Fig. 10—11. Agerskov. Figurgrupper fra gotisk †fløjaltertavle (p. 876).

P. N. 1923

Fra en anden gotisk †fløjaltavle, fra o. 1425, beslægtet med Bevtofte (p. 894), men ringere, stammer tre *figurer (fig. 12), der nu findes på en gård i sognet.

1) *Maria*, sikkert fra en himmelkroningsgruppe, 51 cm høj, siddende med siden til, vistnok med fornyede hænder; hovedet er let drejet frem mod beskueren. På det lange, rillede hår, der i tre lokker løber ned over ryggen, sidder en krone, nu uden takker. Enden af en spids sko skimtes under kappen.

2) *Johannes døberen*, 51 cm høj, frontal, siddende på en bæk iført tøjkappe over fåreskindsdragt; hans højre underarm mangler, venstre hånd støtter lammet, der ligger på en bog med spænder. Mellem hans nøgne fødder ses hovedet af et ulveagtigt dyr med spidse ører.

3) *Apostel*, 50 cm høj, stående med fremstrakte, nu fornyede arme. Håret er skilt i midten som Johannes', men uden pandetunge. Næsen er skarp og lidt skæv, øjnene små, hageskægget kort og tvedelt. — Alle tre figurer er gjort af samme hånd; de står på 2,5—3 cm høje fodstykker og er lige afskåret på bagsiden. Maria har en trænagle oven i hovedet og i nakken, Døberen har kun en i nakken. De står nu alle afrensede og ferniserede.

Altersølv. Kalk (fig. 13) anskaffet 1772 for 5 mk. 4 sk. 1., da den gamle var stjålet ved indbrud 1771⁷, sikkert den der omtales i præsteindb. (se ndf.). Den 20 cm høje kalk, der i formen minder om Tislund kalk (p. 915), og Møgeltønder sygekalk, har sekstunget fod og fodplade drevet op i afsæt; skaftet, der

slutter sig til foden ved en kegleformet krave, har et lille, bredbuget, krukkeformet led på hver side af den fladovale knop, der er seksdelt af bosseagtige led. Stort, glat bæger med udbugende sider. På foden, hvorpå er fastnippet et lille, støbt krucifiks, samt på skaft og knop er svagt opdrevet, ciseleret frugt- og blomsterværk og rokokkoornamenter. Under foden graveret skriveskrift: »Agerschov Kirke Kalk af Kiøbenhavns gamle Prove lüb. s lored W. 48 ½ L:«. Sammesteds mestermærke AN i rektangel for Andreas Nissen i Tønder (Bøje 2841). Kalken opbevares i et cylinderformet læderfuttal, som repareredes 1855⁷. *Disk* med samme mester- og bymærke og 28 bag på kanten og under bunden; langs randen graveret rankemønster samt Georgskors; i bunden blad-hvirvel. *Oblatæske*, af plet, med kors, måske den, der købtes 1883⁶.

Sygekalk, »omgjort« sammen med disken 1743⁷, 9 cm høj, med rund fod og fodplade drevet op i afsæt, cylinderformet skaft, der opefter har let udadskrånende sider, knop med fladovalt tværsnit, derover indknebet skaftled; bæger med skrå sider. Langs randen indprikket: »Erich Jensøn. B. 1709«. På fodpladen ulæselige rester af to stempler. Loddet i bunden. *Disk* med graveret firblad på kanten, under bunden stempel: sammenskrevet MM i oval for Mathias Mogensen, Haderslev (Bøje 1573). 1883⁶ repareredes kalk og tallerken, og der anskaffedes en ny *oblatdåse* dertil, måske den nuværende, 3 cm høj og 5 cm i tv.m., rund, med indadbuende sider og buet låg; herpå indprikket sekstunget rankeornament. Ingen stempler. 1665 købtes en liden *tinflaske*, præsten begærede¹², 1697 anskaffedes en ny *kirkeflaske* og 1701 atter en⁷, sikkert den blyflaske med årstallet 1702, der fandtes endnu 1910 (indberetn.), †*Kalk*. Præsteindberetningen o. 1765 omtaler en kalk og disk af sølv, forgyldt med inskription: »Denne Kalk og Dish med hosligende Alterklæde, haver Kongel^e Maj^{tt} Welbestalter Land Commisarius udi Jylland over Wendelboe og Wiiborg Stifter, Wel-Edle Herr Jens Wisberg foræret til Agerskow Kirke 1680, som var kommen fra Baulund«. Det kan muligvis være den kalk, der repareredes 1641¹². 1846 anskaffedes fra Odense en sortlakeret *alterkande* med forgyldt »kørs«⁷.

Alterstager 1) Af sengotisk type, vel fra slutningen af 1500'rne, kun 19,5 cm høje, med skarpkantet fod- og lyseskål, der har skråkantede led, cylinderskaft, som slutter sig til skålene med et spidsovalt led; knoppen er bred og skarpkantet. Lyseskålen har hul beregnet til en ekstra lysepibe. Nu er den forsynet med en nyere bred, konkav lysekrave. Under bunden er fastskruet en blyplade. 2) 1718 (fig. 14), svarende til Hygum (p. 751) m.fl., 50 cm høje, med stor, hvælvet fod- og lyseskål og skaft med to flade kugleled over den store, runde, midtdelte knop; herunder vaseagtigt led over fladt kugleled. På fodskålen indslået 1718. — 1752—53 købtes et par små †*messinglysestager*⁷.

Messeklokker. To senmiddelalderlige klokker (fig. 16), den ene 12,5 cm høj, 17,5 cm i tv.m., med to smalle rundstave om halsen, ophængt i gammel fyrre-

V. M. 1953

Fig. 12. Agerskov. Gotiske figurer fra †sidealtertavle (p. 877).

bom, den anden 12,5 cm høj, 14,5 cm i tv., glat, anbragt i nyere ophængning ved siden af den første, bag altertavlen.

†*Kristentøj* holdtes 1854 af præsten, men »brudesmykker eksisterer ikke«⁸.

Alterskranke, halvrunder, med drejede træbalustre, antagelig fra 1861⁷.

Døbefont (sml. fig. 8), enkel, svarende til Hjerting (p. 788) og ikke meget forskellig fra Toftlunds (p. 837), middelalderlig, af granit, med stor, glat kumme, 89,5 cm i tv.; langs mundingskanten er en smal rundstav, siderne er lodrette, forneden skråt affaset; det spinkle, cylinderformede skaft, hvis nedre del nu er skjult af gulvet, gør det ud for fod. Intet afløb. 1864 afbanedes fonten¹³, som nu står i triumfbuen ved nordre vange, hvortil den flyttedes 1861⁷.

Dåbsfad udført af Knud Eibye, Odense, 1931. I dettes midtfordybning et mindre, nyere fad. 1737 anskaffedes et stort †*messingfad* i fonten, sikkert det messingbækken, der solgtes 1746, da man året før havde fået »et tinfad som Englen præsenterer vandt udi«⁷ (sml. †dåbsengel ndf.).

En forgyldt †*dåbsengel* købtes 1745 hos en københavnsk billedhugger for 21 mk.⁷. Den omtales ca. 1775 som »et Ao. 1740 anskaffet Engle Billede fra Kiøbenhavn som holder døbe-fadet, paa det at man ei har Behov, at gaae langs ned igennem Kirken til Funten, naar Børn skal døbes«³. Det var en nøgen putto af træ med et draperi hængt over højre skulder og ned over livet. O. 1923, da den ifølge fotografi endnu fandtes i kirken, var den fastgjort over fonten i nordre korbuevange.

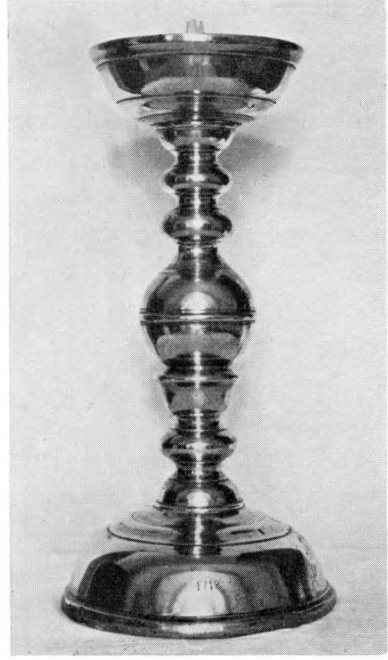
Korbuekrucifiks (fig. 15), gotisk, fra begyndelsen af 1400'erne, svarende til Nustrup processions- og korbuekrucifikser (p. 660—61). Den 142 cm høje Kri-

stusfigur hænger i strakte, let skrå arme med hovedet hældende mod højre skulder; det smalle ansigt har lukkede øjne og svagt åbenstående mund. På hovedet en spinkel, tovsnoet tornekrone over det lokkede hår; en lok falder ned foran højre skulder, en anden bag venstre. Overskægget er smalt, hageskægget kløftet. Brystkassen er flad med spydsår i højre side; det ret smalle lændeklæde har lang nedhængende flagresnip langs højre overben; benene er skarpkantede, fødderne korslagte. Det samtidige korstræ har hulede cirkelskiver for korsenderne med hjørnehalvcirkler og -blade. I felterne evangelistsymboler i relief. Korstræet, der har svagt hvælvet overside mellem smalle, glatte kanter, har langs kanterne trekløveragtige blomster omkring et kugleagtigt midtparti. I korsarmenes skæringspunkt en cirkelskive med reliefminuskler: »i (n) man(us) tuas d(omi)ne (comm)e(n)do sp(iritu)m meu(m)« (»i dine hænder, herre, befaler jeg min ånd«). Figuren står nu med en staffering fra 1800'rne: hvidlig karnation med små blodstænk fra naglegab og spydsår, brunt hår og skæg og grøn tornekrone; lændeklædet er blå og gult. Korstræet er brunmalet med hvide evangelistsymboler og hvidmalet skriftrulle over Kristi hoved med sorte versaler: »Inri«, minusklerne forgyldte. Over korbuen. 1770 renoveredes krucifikset⁷.

Prædikestol (sml. fig. 7), fra 1798, da der købtes materialer til prædikestolen, og snedker Andreas Wilckenskild og hans svend fik 102 mk.⁷ Den er rimeligvis udført efter tegning af rektor Lorens Hansen i Ribe og approberet af bisp^{en}¹⁴. Den enkle, velproportionerede stol, med opgang gennem triumfmurens sydside, består af fem fag og et vægfag; den har fyldinger flankeret af riflede pilastre. Ottekantet, glat bærestolpe. Samtidig, syvsidet *himmel*. Den svajede baldakin ender i midtkugle, hvori den bærende jernstang er anbragt. Stolen står nu med en nyere staffering fra 1930. 1801 blev stolen malet og forgyldt og samtidig anskaffedes en stol hertil⁷. 1692 købtes et *†timeglas*⁷.

†*Prædikestol*. 1642 arbejdede en snedker fra Åbenrå 16 dage i kirken, antagelig på prædikestolen, hvortil der købtes egefjæle for 12 mk. 1. To karle hjalp den dag, himlen hængtes op¹². 1748 nedtoges og opsattes prædikestolen, og 1751 renoveredes den med maling⁷. Præsteindberetningen fra o. 1765 siger om prædikestolen, at den er »ret smuk, inscription paa Himlen, Jens Christensen, Hans Bundsen Kirkeværger 1647«.

Stolestader (sml. fig. 7), fra 1750, da Anders snedker og Anders Jensen lavede nye stole⁷; alle nordsidens 28 og sydsidens 26 gavle med bænke, ryglæn med frisefyldinger, døre og indgangspanel i syd er bevaret. De glatte gavle har gennembrudte, tretungede topstykker, en enklere udgave af Roager, Spandet og Brøns (Hviding hrd.). Dørene har rektangulære fyldinger med enkelt profileret rammeværk som i indgangspanellerne. De smalle bænke er 1861 (kaldsbog) og i ny tid gjort bredere. Stoleværket står med en staffering fra 1930 f. Ved en

V. M. 1953

Fig. 13—14. Agerskov. 13. Alterkalk 1772 (p. 877). 14. Alterstage 1718 (p. 878).

undersøgelse af stoleværket 1930 konstateredes, at ryglæn og bænke havde været gråviolette, gavle og dørrammeverk blå, dørfyldingerne lysgrå og gavltopstykkerne røde; antagelig den staffering med »bedre farver«³, hvormed stolene renoveredes, sikkert 1768, da en maler I. C. Colp arbejdede 59 dage i kirken⁷. Den oprindelige maling fra 1751—52 udførtes af en Åbenrå-maler, som selv medbragte $\frac{3}{4}$ pd. berliner-blå farve⁷. Da kirken synedes 1709⁷, var en del af stoleværket brøstfældigt med uformelige, gamle stole¹⁵; 1749 indrettedes derfor nye stole i koret, som imidlertid fjernedes 1861. 1751—52 lavedes »indelukte stole med loft over«; den ene var forsynet med vinduer. 1761 kom der en ny ryslæders »Baustol«, og 1773 fik de fattige en bæk »inden kirkedøren«⁷. 1625 gjordes en stol i kirken til præstens kone¹², måske den »indelukte stol til præstens familie«, der skulde fjernes 1861⁷.

Skriftestol (sml. fig. 8), ændret 1757⁷ og i ny tid anbragt som opgang til prædikestolen i korets sydvesthjørne. Østsiden indeholder tilfældigt sammenstykkede rester af en renæssancestol fra o. 1600. 1831 siges, at skriftestolen ikke mere behøves, da skriftemålet forrettes, og præsten opholder sig i sakristiet⁸.

Degnestol (sml. fig. 8), muligvis samtidig med stoleværket fra 1749, men omdannet; den har tre fyldinger mod øst og mod syd en dør, hvis fylding har t-formet øvre afslutning, fornedet hjørneudvidelser. Staffering som stolesta-

derne, tidligere blå. 1831 nævnes, at degnestolen må forandres⁸. Indrettedes 1861 ved korets sydside⁷, nu i korets nordvesthjørne.

Dørfløje 1) 1665¹², bestående af to planker samlet med løs fjer og beslået med to vandrette og en skråtstillet revle; store sømnaagler ses. To indefter smalnende gangjern med hjerteformede afslutninger; skydelås. Indvendig gråmalet. Sakristiets indvendige østdør. 2) 1773⁷, med fire planker samlet ved to vandrette revler; to smalle gangjern, det nedre for enden tilspidset og med krydsmønstre; gråmalet. Mellem kor og sakristi. 3) 1600'erne, bestående af fire svære egeplanker samlet med fjer og not og sammenholdt af to vandrette (og en nyere skrå revle); to smalle gangjern, det øvre med en række fordybede huller, det kortere nedre med en udtrukket, hjerteformet afslutning. Dørfløjens udvendige side beklædt med skråtstillede, profilerede brædder, der tilsammen danner et siksakmønster; samtidigt, fliget låseblæk; under den enkle skydelås ses spor efter en stor, ældre lås. Udvendig brunmalet, indvendig grå. Til våbenhuset. 4) 1727, da det ældre pulpitur (se ndf.) indrettedes, med to fyldinger med enkle profileringer samt bukkehornsbeslag; gråmalet. I døren, der fra tårnrummet giver adgang til det nuværende vestpulpitur.

Orgelpulpitur (sml. fig. 8) i vest, fra 1890⁶, båret af fire ungrenæssanceagtige støbejernssøjler samt to træsøjler hidrørende fra et ældre pulpitur (sml. ndf.). Det store orgel, leveret af Marcussen og søn, Åbenrå, med to manualer og pedal samt ti stemmer, har façade af tre portaler med piber i arkader. Orgelfaçaden flankeres af en træbalustrade. Malet som stoleværket; på midttårnets fodliste årstallet 1890.

†*Pulpitur*, opsat 1727 af præsten Christian Ottesen Riese: »saa at Kirken nok som kan romme Sognets Indbyggere paa nærværende Tiid skjønt de i de 60 sidste aar er bleven flux flere, fornemmelig Ved de mange Leiehuse saa og nogle Aftegts huse som i alle Byer ere bleven bygt«³. Fra dette pulpitur over skibets vestende, der ifølge præsteindb. hvilede på fire piller, er bevaret en delvis indmuret stolpe, to foroven indsmalnende søjler samt tre bjælker (nu genanvendt som ankre jfr. p. 871). Fra tårnrummet var der adgang ad en trappe med udsavede, usymmetriske træbalustre; om døren se ovenfor.

En †»*Armeblok*« anskaffedes o. 1768 på sognemændenes foranledning, skønt kirkeværgen anså den for unødvendig, da de fattiges penge altid var blevet lagt i et låset skrin, hvor kalken og disken opbevaredes¹⁶. Dens plads har måske været på mandssidens vestindgangspanel, hvis nordligste fyldning og rammeværk bærer spor af en ophængning.

Klingpung, fra 1777⁷, med sølvskaftholder og -ring med små, tungede blade og graveret 1777, samt sølvklokke; på skaftholderen mestermærke: RN i rektangel for Rudolph Nielsen, Åbenrå (Bøje 1210). I sakristiet, i brug.

Præsterækketavler, to lige store, sortmalede; den ældste, med profileret ramme,

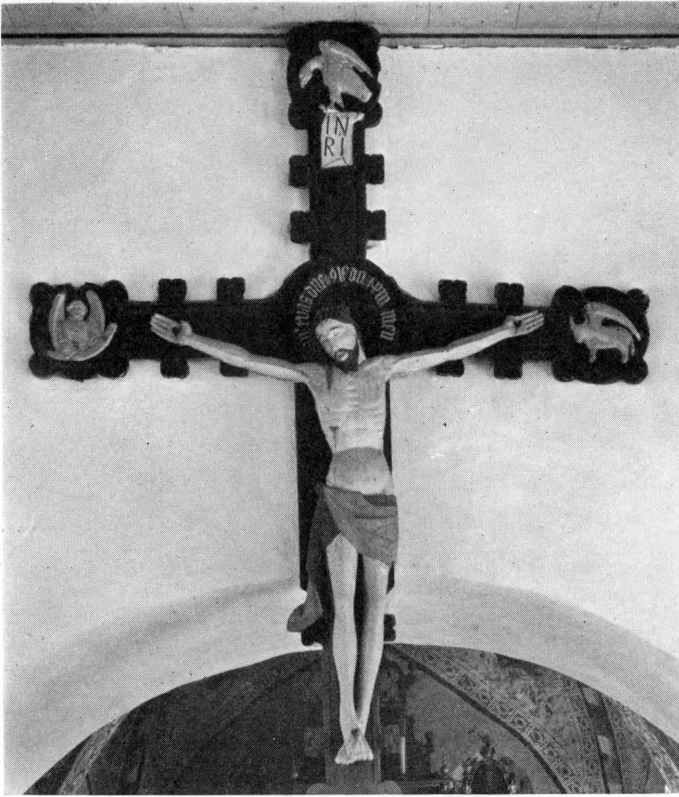

Fig. 15. Agerskov. Korbuekrucifiks (p. 879).

V. M. 1953

har en fortegnelse med forgyldte versaler over præsterne fra 1528 til 1805; antagelig fra Christian Ottesen Rieses tilkomstår 1696, da skriften ændrer sig herfra. Den yngre fra 1870⁶ angiver præsterne fra 1805 til 1880. Begge ophængt på skibets sydvæg. En tredje fra 1936 har præstenavnene fra 1880 ff. (Synsprotokol); på skibets nordvæg.

Degnetavler. 1) Fra 1878 med navnene på seks »sognedegne i Agerskov« fra Hans Hessel, død 1764, til Anders Madsen, død 1876. Opsattes 1879 i koret⁶, nu på skibets vestvæg. 2) 1936 (Synsprotokol), med sognedegnenavne fra 1868ff. På skibets nordvæg.

†*Maleri*, 1760 købtes »et stort Skilderi til Kirkens Zirat med Ramme«, for 17 mk. lybsk.⁷ Det beskrives af pastor O. C. Riese som »et Conterfei ... , som af Kiendere agtes for et Mester Stökke og skal være en Copie af det fortreffelige som findes i Strasborg.« Det hang på korets nordvæg³.

Klokker. To, begge støbt 1873 i Bochumer Verein Gussfabrik, vejer henholdsvis 597 og 375 kg. De gamle klokker, der tilsammen vejede 1137½ kg, solgtes til støberiet⁶, †*Klokker.* 1) Provst O. C. Riese noterer o. 1775³: »I Kong

Christian 4des Tiid, blev den mindre Klokke afhend, som og paa flere Steder, at gyde Støkker der af, at bruge i samme Krigs Tiid. Min Fader loed i Steden gyde en ao. 1720 i Husum«, måske er det 2), der ifølge regnskaberne anskaffedes 1731 for 526 mk.⁷ Da denne kom til skade 1771, sørgede sognepræsten og Laust Lassen i Agerskov for, at der 1772⁷ anskaffedes en ny 3) klokke fra Rendsborg 100 à 130 pd. større end den forrige³. 4) 1. dec. 1833 blev den store klokke beskadedet ved ringning og omstøbtes i Frederiksværk. Den vejede 1568 pd. og bar følgende versalindskrift: »Peter Nissen Kirkwærgen to Galsted, Poul Matzen to Agerschou Kirkwærgen, 1574 Iahr, Got mi Michel Dibler«. 1835 toges den nye klokke i brug, den vejede 1726 pd.¹⁷

Klokkestol af fyr fra 1873⁶.

GRAVMINDER

Mindetavler. 1) Fra O. 1849. »Af Agerskov sogns trofaste sønner faldet for konge og fædreland«, Christian Appel af Mellerup, død ved Dyppel 13. april 1849 og Johannes Peter Normann af Vellerup, død ved Fredericia 6. juli 1849. Hvid marmortavle med skriveskrift i sandstensramme på skibets nordvæg.

2) Over sognets faldne i krigen 1914—18, udført af H. Hansen, Skærbæk. Stor trætavle.

Gravsten. 1) 1780'erne. Lauritz Lassen, kirkeværge i Ag[er]skau, født 1706, død 178?, og hustru, født 1726, levede 36 år i kærligt ægteskab. Rød kalksten, 188 × 122 cm, med reliefkursiv og -versaler, de stærkt udslidte navne med store skønskriftsbogstaver, i dobbelttunget skriftfelt med akantusblade. Over feltet fladoval med »Memento mori«, omgivet af fligede blade holdt af svævende engle. I nedre hjørner kranie over korslagte knogler og timeglas, hvorimellem englehoved; tværriflet kant inden for hul-led. Fra et værksted, der ikke alene har leveret flere arbejder til denne kirke (nr. 2, 3, 6 og 7), men tillige er rigt repræsenteret i omegnen, (sml. f.eks. Toftlund nr. 6 og 7, p. 844) samt i Tønder amt. Op mod korets nordmur.

2) *O. 1790. Wilhadus Fabritius, født i Hostrup præstegård 20. maj 1721, død i Beftofte mulle 12. feb. 1788, og hans hustru Gunder Maria Fabritius, født Boessen, født i Hollm(?) 30. okt. 1730, død 12. maj 1794, 63 år 6 mdr. gammel. Rød, ølandsk kalksten, 182 × 123 cm, fra samme værksted som nr. 1. I nedre hjørner findes, ganske som på nr. 1, til heraldisk højre, skjold med hjelm samt bomærke, til heraldisk venstre brændende hjerte. I gårdejer Jens Petersens have i Galsted; i to stykker.

3) O. 1795. Kirsten Bundesen, født i Wellerup 14. okt. 1781, død 2. juli 1795, 14 år 4 mdr. gammel, og Ander[s] Bundesen, født 10. juni 1783, død 29. maj 1785 i hans alder to år ? dage, samt Catharina Bundes[en], født 18. maj 1785,

død 2. juni 1785, 14 dage gammel. Gråhvid kalksten, 182 × 121 cm, med relief-bogstaver i tværskrift, versaler, kursiv og navnene med store skønskriftsbogstaver i rektangulært felt, hvis hjørner brydes af cirkler med englehoved, mellem de øvre hånd med segl udgående fra sky og tre neg, mellem de nedre timeglas, på siderne akantusagtige blade. Tværriflet kant inden for hullet. På kirkegården, syd for skibet ved siden af sten nr. 7, fra samme værksted og på gravsted, der stadig ejes af familien.

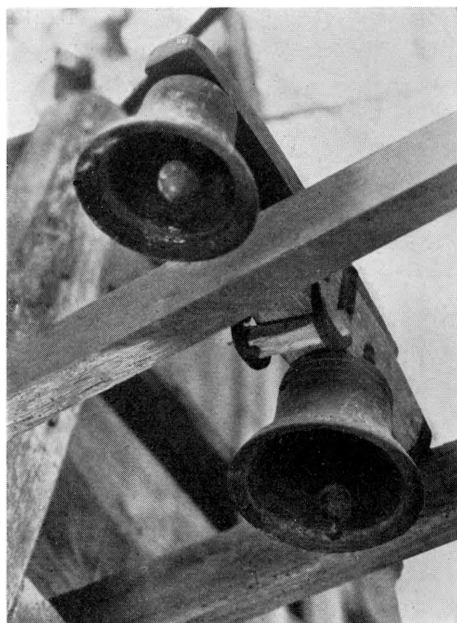
4) O. 1796. [Pastor Joh. Monrad Reimer], født 17. april 1734, død [3.] april 17[9]6, 62 år gammel. Rød, stærkt forvitret og sprængt kalksten, 183 × 121 cm; gravskriften, med reliefversaler, har været anbragt i to rektangulære felter på

tværs af stenen foroven og forneden; det øvre er nu næsten forsvundet. Imellem felterne ophængt bladguirlande i ringe op til den tværrifledede kant; guirlanden brydes midtpå af rektangulært felt med Monrads hjelmede våben flankeret af løver. Over det øvre skriftfelt opslået bog med indskrift, holdt af svævende engle med palmegren, under nedre skriftfelt forvitret relief af opstandelsen. Tværriflet kant inden for en glat, svagt hulet. Sat op mod sakristiets østmur.

5) O. 1801. Frideric Nislev, tidligere lærer i denne menighed i fem år, født i Naur præstegård 10. sept. 1754, død i Agerskov præstegård 21. juli 1801. Grå kalksten, 179 × 120 cm, med versaler, kursiv og store skønskriftsbogstaver i relief i rektangulært felt. Over feltet, på et fodstykke med guirlande, en vase med tud til begge sider, hvorfra flammer udgår. Fra vasens fodstykke vokser en palmegren ud til højre side, en oliegren til venstre. Tværriflet kant inden for glat, indad-hulet. På kirkegården nord for skibet.

6) O. 1803. Mathias Andersen, født 16. marts 1717, død 7. maj 1803, 96 år gammel (!). Grå kalksten, 178 × 119 cm, af værkstedets almindelige type (sml. nr. 1 og Visby, o. 1807) med skriftfelt, hvis øvre hjørner er afskårne. Indskrift med reliefversaler og -kursiv, navnene med store skønskriftsbogstaver. Foroven bladkrans med »Memento mori«, holdt af svævende engle med palmegren. På siderne af skriftfeltet akantusblade og vindrueklaser; under feltet englehoved. Tværriflet kant inden for hul-led. Vest for tårnet.

7) O. 1803. Mads Jacob Bundesen, født i Wellerup 20. april 1739, død 13. okt.

V. M. 1953

Fig. 16. Agerskov. Messeklokker (p. 878).

1803, 64 år gammel, og hustru Maren Madses, født i Agerskau 19. maj 1746, gift 27. okt. 1780, (en søn og tre døtre), levede i ægteskab 23 år, død 2. marts 18<29, 82 år 10 mdr. gammel>. Hvidlig kalksten, 183 × 120 cm, med reliefversaler, navnene med store skønskriftsbogstaver i tværskrift inden for rektangulært felt med hulede, øvre hjørner. I øvrigt som sten nr. 1 og 6 og fra samme værksted. På kirkegården, syd for skibet, ved siden af nr. 8.

8) O. 1805. Holger Grønlund, sognepræst i Nør Nisum i 23 år, siden i Agerskov i fire år, født i Ribe 10. april 1751, død i Agerskov 17. nov. 1805. »Dette minde blev sat af en elskende ægtefælle Laurentia Magdalena Grønlund, født Hammer«. Hvidlig kalksten, 183 × 125 cm, med reliefversaler, -kursiv og store skønskriftsbogstaver i tværskrift, der dækker hovedparten af stenens overflade. Foroven bladguirlande, der hænger et stykke ned langs stenens sider, forneden savtandbort; lavt relief. Den 7,5 cm brede kant er forsænket, på langsiderne tværriflet, på kortsiderne forlænget, så rillerne løber langs stenens kant. På kirkegården, nord for skibet.

9) O. 1806. Lauritz Lautrup, født i Agerskau 18. april 1788, død sammesteds 16. jan. 1806 »i hans Alder 18 Aar mindre 13 uger og 2 Dage«. Skriftsted. Lille, hvid, lidt afslået kalkstensflise, 44 × 44 cm, med reliefkursiv og -versaler, navnet med store skønskriftsbogstaver; tværriflet kant. Fundet 1955 i Agerskov kro ved køreportens nedbrydning og nu anbragt, indfattet i cement, på det Lauritsske gravsted nord for skibet.

Smedejernskors, 75 × 42 cm; korsarmene er tvedelt for enderne og bøjede til hver sin side. Ingen indskrift. På kirkegården, nord for skibet.

†*Gravsten*, over en skrædder. På den ene ende var afbildet en saks og en pren; herunder stod: Med min Saks og med min Pren / har jeg erhvervet denne Sten. Skal have ligget på kirkegården o. 1865¹⁸.

KILDER OG HENVISNINGER

L.A. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne. Agerskov 1867—1907. — Agerskov præstearkiv: Ca. kirkeregnskabsbog 1806—1915/16. — Ba. 1—2. Libri datici 1775—1871. — Ribe bispearkiv: præsteindberetninger 1693—1769; Agerskov o. 1765. — Se i øvrigt arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 28. — Kaldsbog 1842 ff. (ved embedet). — Chronik 1896—1917 (ved embedet). — Synsprotokol 1923 ff. (ved embedet). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1910, Harald Munk 1930 f. (stoleværk og prædikestol) og P. Kr. Andersen 1952 og 1954 (inventar). — Undersøgelse og beskrivelse ved Erik Hansen og Vibeke Michelsen 1953, Elna Møller og Erik Moltke 1956.

Haupt I, 392 ff. — I. Fausbøl: Minder fra Agerskov Sogn. Haderslev 1910.

¹ Agerskov er muligvis den S. Dionysius-kirke, nævnt 18. jan. 1475, i Acta Pontificum Danica IV, 100. — I præsteindb. »siges kirken at hedde S. Dionysii«. ² Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne 1867—1907. ³ Sognepræsten, provst

O. C. Rieses notater o. 1775, i Agerskov præstearkiv: liber daticus 1775—1846 (jfr. Danske Sagn III, 1895, p. 376, nr. 1907). ⁴ Danske Sagn III, 1895, p. 161, nr. 829. ⁵ Danske Sagn III, p. 375, nr. 1906. ⁶ Agerskov præstearkiv: kirkegsk. 1806—1915/16. ⁷ Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkegsk. for Tørninglen 1689—1863. ⁸ Ribe bispearkiv: bispesager etc. 1829—64. ⁹ Oplyst af stedets kirketjener, Nis Staugaard, der både 1950 og 1952 har været i berøring med oven og dige. ¹⁰ Ved licitation blev spirreparationen tilslået husfoged Outzen for 665 rdl.; murer- og tømrerarbejdet udførtes af Frans Peter Hansen, Tønder (Ribe bispearkiv: Nr.-Rangstrup hrd. ureg. korrespondance 1780—1812). ¹¹ Det kapel på kirkens nordside, der nævnes i Trap, p. 204, må skyldes denne bemærkning i præsteindb., men kapellet er identisk med det [†]nordre våbenhus. ¹² Ribe bispearkiv: rgsk. 1591—1654. ¹³ Tørninglen provstearkiv: kirkegsk. 1858—68. ¹⁴ Ribe bispearkiv: Nr.-Rangstrup hrd. ureg. korrespondance 1780—1812. ¹⁵ O. 1765 var der ialt 47 mandsstole og 40 kvindestole »i hver 6 å 7 personer« (præsteindb.). — O. 1775 skriver sognepræsten: »Da Stolene [1750] bleve gjort lige i gangen, saa og mere sammen draget og snevrere, bleve vundne 5 Stole ialt, og rum til 30 personer mere som før« (note 3 ovfr.). ¹⁶ Ribe bispearkiv: Nr.-Rangstrup hrd. 1586—1777. ¹⁷ Agerskov præstearkiv: liber daticus 1775—1846. ¹⁸ Danske Sagn III, 1895, p. 120, nr. 625.

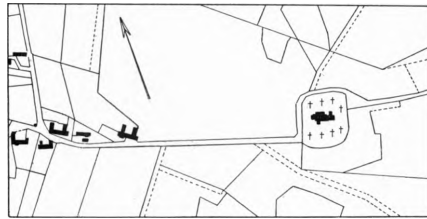

Fig. 17. Agerskov 1796.